

QUY TẮC BỒI THƯỜNG CỦA VIỆT NAM HỦY HOẠI QUYỀN CỦA KHÁCH HÀNG TRONG CÁC GIAO DỊCH THƯƠNG MẠI ĐIỆN TỬ NHƯ THẾ NÀO

Tác giả:

- Phạm Thanh Mai - Trợ lý Luật sư tại Global Vietnam Lawyers

Lời cảm ơn: *Chân thành cảm ơn anh Trần Thanh Tùng đã truyền cảm hứng và hỗ trợ cho bài viết này. Tôi cũng vô cùng cảm ơn ông Lương Văn Lý đã góp ý cho từ vựng của bài viết thêm phần hoa mỹ.*

1. Thông tin cơ bản và bối cảnh lĩnh vực thương mại điện tử tại Việt Nam

Giao dịch trực tuyến thường là các giao dịch nhỏ, nhưng việc giải quyết tranh chấp thông qua hòa giải, trọng tài, tòa án dân sự v.v., lại tốn kém thời gian và tiền bạc. Điều này sẽ khiến người tiêu dùng bỏ qua hoặc cố gắng cảnh báo cho nhau về trang web đó, và hy vọng điều này sẽ răn đe các nhà cung cấp không trung thực. Rốt cuộc, ai sẽ bỏ cả ngày làm việc chỉ để đòi công lý cho một thiệt hại mà trị giá có thể chỉ là 30.000 đồng (1,2 Đô la Mỹ)?

Nhưng giả sử có cả nghìn người tiêu dùng, chứ không phải một người, trở thành nạn nhân, thì nhà cung cấp không trung thực đó sẽ thu lợi bất chính 30.000.000 đồng (khoảng 1.200 Đô la Mỹ) mà không tốn chút công sức nào. Hãy nhớ rằng doanh thu do thương mại điện tử của nhà bán lẻ Việt Nam tạo ra được dự đoán sẽ đạt 16,4 tỷ Đô la Mỹ vào năm 2022¹ và sẽ tăng theo cấp số nhân trong những năm tiếp theo, khoản lợi bất chính đó sẽ tăng lên rất nhiều nếu khách hàng tiếp tục phản ứng một cách thụ động.

Và đây là lúc luật bảo vệ người tiêu dùng cần được áp dụng.

2. Sơ lược về các thiệt hại có thể được bồi thường theo luật bảo vệ người tiêu dùng Việt Nam

Trước hết, luật bảo vệ người tiêu dùng đưa ra các chế độ bồi thường thiệt hại.

Theo quan điểm của pháp luật Việt Nam, việc bồi thường thiệt hại do vi phạm quyền lợi của người tiêu dùng được căn cứ trên cả nghĩa vụ hợp đồng và nghĩa vụ ngoài hợp đồng. Mối quan hệ giữa người tiêu dùng và nhà cung cấp về bản chất là quan hệ hợp đồng và đôi bên cùng có lợi. Theo đó, người bán hàng phải đảm bảo hàng hóa được giao đúng số lượng và chất lượng như đã cam kết với người tiêu dùng theo hợp đồng mua bán hàng hóa. Trường hợp bên bán hàng không thực hiện như vậy thì họ đã vi phạm hợp đồng và có nghĩa vụ bồi thường thiệt hại theo hợp đồng, đồng thời thực hiện các biện pháp khắc phục đối với người tiêu dùng, tức là bên bị vi phạm.

Bên cạnh việc bồi thường thiệt hại theo hợp đồng, cần xem xét trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng khi bên bán hàng không đảm bảo chất lượng hàng hóa và gây thiệt hại thực tế cho người tiêu dùng theo quy định tại Điều 608 Bộ luật Dân sự 2015. Trách nhiệm

---

¹ Cục Thương mại Điện tử và Kinh tế số của Bộ Công Thương, 'Báo cáo Thương mại Điện tử tại Việt Nam năm 2022' (NXB Công Thương 2022).

ngoài hợp đồng phát sinh khi hội đủ ba yếu tố: hành vi sai trái, thiệt hại thực tế và mối quan hệ nhân quả giữa hành vi sai trái và thiệt hại thực tế². Đáng chú ý là, khác với chế độ bồi thường thiệt hại theo hợp đồng, yếu tố lỗi được xem xét để tính toán thiệt hại phải bồi thường, chứ không phải để xác định có hay không trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng. Nói một cách đơn giản, nhà cung cấp không thể lập luận rằng họ không chịu trách nhiệm với khách hàng về thiệt hại do hàng hóa bị lỗi gây ra bởi vì họ không cố ý gây ra thiệt hại hoặc thiệt hại đó nằm ngoài nhận thức của họ. Quy định về trách nhiệm bồi thường ngoài hợp đồng mang lại cho người tiêu dùng phạm vi yêu cầu bồi thường rộng hơn.

Điều 13 Bộ luật Dân sự 2015 đặt nền móng cho chế độ bồi thường thiệt hại dân sự, trong đó người bị xâm phạm quyền dân sự có thể yêu cầu *bồi thường toàn bộ thiệt hại*. Với tinh thần đó, tại khoản 1 Điều 585 của Bộ luật Dân sự, chúng ta sẽ thấy khái niệm *thiệt hại được bồi thường toàn bộ*, theo Nghị quyết 02/2022 của Hội đồng Thẩm phán Tòa án Nhân dân Tối cao (“Nghị quyết 02/2022”) thì khái niệm này có nghĩa là *toàn bộ thiệt hại thực tế phải bồi thường*³. Thiệt hại gây ra cho người tiêu dùng có thể liên quan đến tài sản, sức khỏe, tính mạng của họ, mà trong từng trường hợp pháp luật lại đưa ra các cách tính khác nhau với công thức cụ thể⁴. Tuy nhiên, cách diễn đạt trong Bộ luật Dân sự 2015 và Nghị quyết 02/2022 về *“toàn bộ thiệt hại thực tế”* dường như loại trừ thiệt hại do hậu quả, hay còn được gọi là thiệt hại gián tiếp.

Do pháp luật Việt Nam không có định nghĩa về thiệt hại gián tiếp, nên chúng ta có thể tham khảo một án lệ kinh điển, tức là *Vụ Hadley kiện Baxendale* (1854) trong đó tòa án cho rằng các hành vi vi phạm hợp đồng có thể được bồi thường nếu vi phạm đó *“có thể được xem là, một cách công bằng và hợp lý, phát sinh một cách tự nhiên, tức là theo diễn biến thông thường, từ chính hành vi vi phạm hợp đồng đó”*, hoặc *“có thể được cho rằng, một cách hợp lý, là đã có trong dự tính của cả hai bên vào thời điểm họ ký hợp đồng, như là kết quả có thể xảy ra của việc vi phạm hợp đồng”*. Như bạn thấy, đoạn trích dẫn trước là mô tả chung về thiệt hại trực tiếp, và đoạn trích dẫn sau là thiệt hại gián tiếp.⁵

Hãy xem xét tình huống trong đó người tiêu dùng mua một chiếc áo sơ mi từ một người bán hàng, nói theo ngôn ngữ pháp lý thì họ đã ký kết một hợp đồng miệng. Người tiêu dùng nhanh chóng thất vọng với chiếc áo mới vì chất lượng của nó kém hơn so với mô tả trong quảng cáo của người bán hàng. Theo đó, người tiêu dùng yêu cầu người bán hàng bồi thường thiệt hại cho chiếc áo trị giá 300.000 đồng do chiếc áo không *“phù hợp với tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật, chất lượng, số lượng, tính năng, công dụng, giá cả hoặc các nội dung khác mà tổ chức, cá nhân kinh doanh hàng hóa và/hoặc dịch vụ đã tuyên bố, đăng tải, quảng cáo, hoặc cam kết”* theo khoản 6 Điều 8 Luật Bảo vệ Quyền lợi Người tiêu dùng 2010⁶ ⁷. Nhưng người bán hàng bác bỏ yêu cầu của người tiêu dùng và lập luận rằng anh ta vô tội. Khi đó, người tiêu dùng quyết định

---

² Điều 2 Nghị quyết 02/2022.

³ Điểm (b) Khoản 1 Nghị quyết 02/2022.

⁴ Điều 580, 589, và 590 Bộ luật Dân sự 2015.

⁵ Tồn thất gián tiếp có thể được bồi thường cũng không được quá xa vời, nhưng do khuôn khổ bài viết nên chúng tôi không thể bàn đến vấn đề này tại đây.

⁶ Lưu ý rằng, vào ngày chúng tôi viết bài này, một phiên bản mới của Luật Bảo vệ Quyền lợi Người tiêu dùng đã được Quốc hội thảo luận và dự kiến sẽ sớm được thông qua.

⁷ *“yêu cầu bồi thường nếu hàng hóa, dịch vụ cung cấp không phù hợp với tiêu chuẩn, quy chuẩn kỹ thuật, chất lượng, số lượng, tính năng, công dụng, giá cả hoặc những nội dung khác mà tổ chức, cá nhân kinh doanh hàng hóa, dịch vụ đã tuyên bố, đăng tải, quảng cáo hoặc cam kết”*.

thực hiện các quyền của mình theo khoản 7 Điều 8 của Luật nói trên⁸, bằng cách đưa tranh chấp ra tòa án có thẩm quyền để được công nhận và chứng minh quyền lợi của mình.

Trong trường hợp may mắn nhất, sau quá trình tố tụng kéo dài, tòa án có thể tuyên bố người tiêu dùng được quyền yêu cầu bồi thường 300.000 đồng, đây là mức thiệt hại duy nhất mà cô ấy có thể chứng minh trước tòa. Việc bồi thường thiệt hại như vậy hoàn toàn dựa trên cơ sở hợp đồng vì cô ấy không phải chịu bất kỳ thiệt hại nào khác về sức khỏe, tài sản, tính mạng từ chiếc áo kém chất lượng đó nên không có cơ sở pháp lý để yêu cầu bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng, và tòa án loại trừ các thiệt hại gián tiếp.

3. Mong đợi điều gì?

Rõ ràng, 300.000 đồng hầu như không thể trang trải chi phí kiện tụng, bao gồm thời gian và nguồn lực mà người tiêu dùng phải bỏ ra để chuẩn bị hồ sơ kiện tụng, tham gia hòa giải với nhà cung cấp và thẩm phán, chi phí vận chuyển, phí luật sư và các loại chi phí vặt khác, mà hoàn toàn có thể được coi là thiệt hại gián tiếp. Tuy nhiên, theo quy định của pháp luật, thiệt hại gián tiếp không được tính là “tất cả thiệt hại thực tế”, tòa án không thể thừa nhận những chi phí đó, trừ khi người tiêu dùng và nhà cung cấp chấp nhận theo thỏa thuận của hai bên, trong hợp đồng hoặc theo hình thức khác, rằng bên thua kiện sẽ chịu chi phí đó. Việc bác bỏ thiệt hại gián tiếp có thể, ít nhất là trong các trường hợp tương tự như trên, rốt cuộc là không công bằng đối với người tiêu dùng mà thường là bên yếu thế do thiếu thông tin thích hợp⁹.

Sự thiệt thòi của người tiêu dùng so với nhà cung cấp đã đóng vai trò như động lực thông qua Luật Bảo vệ Quyền lợi Người tiêu dùng và vẫn được nêu ra như lý do để ủng hộ phiên bản mới của Luật nói trên trong các cuộc tranh luận gần đây tại Quốc hội¹⁰. Giả sử các nhà lập pháp Việt Nam thực sự thừa nhận vị trí pháp lý yếu hơn đó của người tiêu dùng, thì theo chúng tôi, họ cũng nên để người cung cấp chịu thiệt hại do hậu quả trong trường hợp hành vi vi phạm hợp đồng của họ được tuyên bố là nguồn gốc của thiệt hại gây ra cho người tiêu dùng.

Lấy phí luật sư làm ví dụ. Pháp luật hiện hành của Việt Nam quy định chung rằng việc bên thua kiện hoàn trả phí luật sư cho bên thắng kiện chỉ được chấp nhận theo thỏa thuận của hai bên¹¹, trừ trường hợp luật có quy định khác, ví dụ như luật về sở hữu trí tuệ.¹² Về mặt học thuyết lẫn thực tiễn, các học giả và những người hành nghề luật tại Việt Nam cũng có nhiều ý kiến khác nhau về chủ đề phí luật sư này. Thực tiễn tư pháp đưa ra nhiều ý kiến trái chiều về vấn đề này: mặc dù các tòa án khẳng định rằng phí luật sư phải được loại trừ khỏi yêu cầu bồi thường vì sự vắng mặt của luật sư không cản trở tố tụng dân sự và do đó về bản chất¹³,

---

⁸ 7. Có quyền khiếu nại, tố cáo, khởi kiện hoặc đề nghị tổ chức xã hội khởi kiện để bảo vệ quyền lợi của mình theo quy định của Luật này và các quy định khác của pháp luật có liên quan.”

⁹ Claudia Lima Marques, ‘Mối quan hệ giữa Công pháp Quốc tế và Luật Người tiêu dùng trong Thế giới Toàn cầu hóa: Thách thức và Triển vọng’, theo Dan Wei và Claudia Lima Marques (bài báo), *Luật Người tiêu dùng và Phát triển Kinh tế Xã hội* (Nhà xuất bản Springer International Publishing 2017).

¹⁰ Xem Thảo Nguyên, Chiến Thắng, ‘Quy định những vấn đề mới, đặc quyền để bảo vệ vị trí yếu thế của người tiêu dùng’ Quân Đội Nhân Dân (Hà Nội, ngày 25 tháng 10 năm 2022) <<https://www.qdnd.vn/chinh-tri/tin-tuc/quy-dinh-nhung-van-de-moi-dac-thu-de-bao-ve-vi-tri-yeu-the-cua-nguoi-tieu-dung-709089>> truy cập ngày 20 tháng 3 năm 2023.

¹¹ Điều 168.2 Bộ luật tố tụng dân sự 2015.

¹² Các Mục 4 và 5 Điều 198 của Luật Sở hữu Trí tuệ.

¹³ Phan Thượng, ‘Đòi tiền thuê luật sư, được không?’, *Pháp Luật* (TP.HCM, 29/07/2011) <<https://plo.vn/doi-boi-hoan-tien-thue-luat-su-duoc-khong-post85035.html>> truy cập ngày 20 tháng 3 năm 2023.

phí luật sư là chi phí “bổ sung”, nhưng mặt khác, tố tụng trọng tài có xu hướng công nhận phí luật sư là chi phí hợp lý ở một mức độ nào đó và chấp thuận hoàn trả nếu được yêu cầu.

Chúng tôi cho rằng việc hoàn trả phí luật sư nên được mở rộng để bảo vệ người tiêu dùng. Vì người tiêu dùng ở thế bất lợi ngay từ đầu so với các nhà cung cấp, và đặc biệt là các doanh nghiệp cung cấp, sẽ công bằng khi cho rằng người tiêu dùng đang cần trợ giúp pháp lý từ các cố vấn chuyên nghiệp và có kinh nghiệm. Do chi phí dịch vụ pháp lý chuyên nghiệp tương đối cao so với thu nhập trung bình ở Việt Nam (khoảng 7.500.000 VND (khoảng 275 USD) mỗi tháng vào năm 2022)¹⁴, người tiêu dùng có thu nhập trung bình hoặc thấp sẽ thấy phí luật sư cao ngoài tầm với. Họ nên được giảm bớt gánh nặng đó vì lợi ích của thủ tục công bằng hợp pháp cho tất cả mọi người.

Trở lại với Vụ kiện Áo sơ mi, người tiêu dùng không chỉ được bồi thường 300.000 đồng cho giá trị chiếc áo sơ mi bị lỗi mà còn được hoàn lại phí luật sư phát sinh trong quá trình tố tụng tại tòa án. Do đó, nhà cung cấp không trung thực sẽ phải chịu trách nhiệm chi trả hơn 300.000 đồng cho việc không hoàn thành trách nhiệm của mình. Trong chừng mực nào đó, việc xử phạt đó sẽ là lời cảnh báo cho các nhà cung cấp khác và ngăn cản họ thực hiện các hành vi kinh doanh bất hợp pháp đó. Ở tầm vĩ mô, điều đó khuyến khích tiêu dùng minh bạch và công bằng, giảm các vụ tranh chấp nhỏ và giảm khối lượng công việc của các cơ quan hành chính, thanh tra và các cơ quan giải quyết tranh chấp.

Tuy nhiên, các nhà lập pháp không nên hoàn toàn trao cho nhà cung cấp quyền tương tự như người tiêu dùng về thiệt hại gián tiếp như đã thảo luận trên đây và đặt ra giới hạn về loại thiệt hại gián tiếp mà nhà cung cấp có thể yêu cầu bồi thường. Điều này thoạt nghe có vẻ như không công bằng từ phía nhà cung cấp, nhưng nếu nhà cung cấp được trao đầy đủ quyền như vậy, điều đó sẽ không khuyến khích người tiêu dùng đòi bồi thường vì nguồn lực hạn chế của họ và khi đó luật pháp sẽ không khắc phục được tình trạng pháp lý bất cân xứng giữa nhà cung cấp và người tiêu dùng. Thay vào đó, các nhà cung cấp có thể yêu cầu bồi thường ngoài hợp đồng cho những tuyên bố phi báng của người tiêu dùng và các khoản phí khác nếu được nêu trong hợp đồng mua bán. Suy cho cùng, điều quan trọng là phải cân bằng lợi ích và quyền giữa người tiêu dùng và nhà cung cấp, sao cho việc bảo vệ quyền của người tiêu dùng không gây tổn hại đến quyền và lợi ích hợp pháp của nhà cung cấp.

Với chủ đề chính của Ngày Người tiêu dùng Việt Nam năm nay là “Thông tin minh bạch – Tiêu dùng an toàn”, lấy sự minh bạch trong việc cung cấp thông tin cho người tiêu dùng làm mục tiêu chính¹⁵, pháp luật bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng cần phát triển theo hướng tạo động lực cho các nhà cung cấp thực hiện các nghĩa vụ theo luật định của họ và ngăn chặn bất kỳ ý định làm sai trái nào. Khi viết bài này, chúng tôi không mong đợi nhìn thấy một cơ chế nào cho phép người tiêu dùng trả lại chiếc mũ mới mua chỉ vì chiếc mũ đó không hợp với màu tóc của họ¹⁶; chúng tôi chỉ ủng hộ một loạt những biện pháp bảo vệ thích hợp cho người

---

Mặc dù bài báo này đã được phát hành vào năm 2011, nhưng chúng tôi chưa tìm thấy bất kỳ tiền lệ nào thảo luận về việc hoàn trả phí luật sư ngoài những tiền lệ về khía cạnh luật sở hữu trí tuệ và trong quá trình hành nghề luật của mình, chúng tôi nhận thấy rằng các tòa án có thể đã không thay đổi quan điểm này.

¹⁴ Xem Tổng cục Thống kê, 'Đồ họa thông tin về tình hình kinh tế - xã hội quý 4 và năm 2022' (29/12/2022) <<https://www.gso.gov.vn/en/data-and-statistics/2022/12/infographic-social-economic-situation-4th-quarter-and-2022>> được truy cập vào ngày 20 tháng 3 năm 2023.

¹⁵ Các Điều 12, 13 Luật Bảo vệ Quyền lợi Người tiêu dùng.

¹⁶Thật vậy, người tiêu dùng ở Châu Âu có thể hủy và trả lại hàng hóa đã mua trực tuyến trong vòng 14 ngày, vì bất kỳ lý do gì và không cần giải thích lý do, nhưng không áp dụng cho bất kỳ loại hàng hóa hoặc dịch vụ nào. <

tiêu dùng thương mại điện tử và mang tính xây dựng và hiệu quả hơn so với việc lan truyền các khiếu nại trên các phương tiện truyền thông và trang web¹⁷.

---

https://europa.eu/youreurope/citizens/consumers/shopping/guarantees-returns/index_en.htm#:~:text=In%20the%20EU%20you%20have,you%20simply%20changed%20your%20mind> truy cập ngày 20 tháng 3 năm 2023.

¹⁷ Phạm An, Đức Hoàng, Hà Quang Minh, 'Bảo vệ người tiêu dùng như thế nào?' Công An Nhân Dân (14/10/2022) <https://cand.com.vn/Chuyen-de/bao-ve-nguoi-tieu-dung-nhu-the-nao--i670401/> truy cập ngày 20 tháng 3 năm 2023.

Các tác giả đưa ra những nhận thức sâu sắc thú vị về việc thực thi luật bảo vệ quyền của người tiêu dùng tỏ ra không thân thiện với người tiêu dùng như thế nào và tại sao người tiêu dùng Việt Nam thích yêu cầu sự hỗ trợ từ các phương tiện truyền thông hơn là từ các cơ quan giải quyết chính thức.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Pháp luật

- Bộ luật Dân sự số 91/2015/QH13 được Quốc hội thông qua ngày 24 tháng 11 năm 2015 (“**Bộ luật Dân sự 2015**”).
- Bộ luật Tố tụng Dân sự số 92/2015/QH13 được Quốc hội thông qua ngày 25 tháng 11 năm 2015 (“**Bộ luật Tố tụng Dân sự 2015**”).
- Luật Bảo vệ Quyền lợi Người tiêu dùng số 59/2010/QH12 được Quốc hội thông qua ngày 17 tháng 11 năm 2010 (“**Luật Bảo vệ Quyền lợi Người tiêu dùng**”).
- Luật Sở hữu Trí tuệ số 50/2005/QH11 được Quốc hội thông qua ngày 29 tháng 11 năm 2005, được điều chỉnh, sửa đổi bởi Luật số 36/2009/QH1, Luật số 42/2019/QH14 và Luật số 07/2022/QH15, được Quốc hội thông qua lần lượt vào ngày 16 tháng 9 năm 2009, ngày 14 tháng 6 năm 2019 và ngày 16 tháng 6 năm 2022 (“**Luật Sở hữu Trí tuệ**”).
- Nghị quyết số 02/2022/NQ-HĐTP hướng dẫn áp dụng một số quy định của Bộ luật dân sự về Trách nhiệm bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng do Hội đồng Thẩm phán Tòa án Nhân dân Tối cao ban hành ngày 06 tháng 9 năm 2022 (“**Nghị quyết 02/2022**”).

2. Tạp chí và bài báo

- Marques C, ‘Mối quan hệ giữa Công pháp Quốc tế và Luật Người tiêu dùng trong Thế giới Toàn cầu hóa: Thách thức và Triển vọng’, theo Wei D và Marques C (bài báo), Luật Người tiêu dùng và Phát triển Kinh tế Xã hội (Nhà xuất bản Springer International Publishing 2017).
- Phan Thương, ‘Đòi tiền thuê luật sư, được không?’, Pháp Luật (TP.HCM, 29/07/2011) <<https://plo.vn/doi-boi-hoan-tien-thue-luat-su-duoc-khong-post85035.html>> truy cập ngày 20 tháng 3 năm 2023.
- Phạm An, Đức Hoàng, Hà Quang Minh, ‘Bảo vệ người tiêu dùng như thế nào?’ Công An Nhân Dân (14/10/2022) <https://cand.com.vn/Chuyen-de/bao-ve-nguoi-tieu-dung-nhu-the-nao-i670401/> truy cập ngày 20/03/2023.
- Thao Nguyen, Chien Thang, ‘Quy định những vấn đề mới, đặc biệt thù lao để bảo vệ vị trí yếu thế của người tiêu dùng’ Quan Doi Nhan Dan (Hà Nội, ngày 25 tháng 10 năm 2022) <<https://www.qdnd.vn/chinh-tri/tin-tuc/quy-dinh-nhung-van-de-moi-dac-thu-de-bao-ve-vi-tri-yeu-the-cua-nguoi-tieu-dung-709089>> truy cập ngày 20 tháng 3 năm 2023.

3. Báo cáo và tài liệu khác

- Vụ Hadley kiện Baxendale (1854) 9 Ex 341 (23 tháng 2 năm 1854).
- Tổng cục Thống kê, ‘Đồ họa thông tin về tình hình kinh tế - xã hội quý 4 và năm 2022’ (29/12/2022) <<https://www.gso.gov.vn/vi/data-and-statistics/2022/12/infographic-social-economic-situation-4th-quarter-and-2022>> được truy cập vào ngày 20 tháng 3 năm 2023.
- Cục Thương mại điện tử và Kinh tế số của Bộ Công Thương, ‘Báo cáo Thương mại điện tử Việt Nam 2022’ (NXB Công Thương 2022).